

Krásnější svět je možný,

naše srdce to ví

Charles
Eisenstein

MAITREA

Krásnější svět
je možný,
naše srdce to ví

Charles Eisenstein

Krásnější svět
je možný,
naše srdce to ví

Přeložila Hana Bernardová

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Eisenstein, Charles

[More beautiful world our hearts know is possible. Česky]

Krásnější svět je možný, naše srdce to ví / Charles Eisenstein ; z anglického originálu
The more beautiful world our hearts know is possible ... přeložila Hana Bernardová.

-- První vydání v českém jazyce. -- Praha : Maitrea, 2018

ISBN 978-80-7500-348-5

316.42"15/19" * 316.422.6 * 504 * 316.42 * 177.74 * 159.923.2:17.024.3 * 17.02 *
(0:82-32) * (049)

- moderní společnost
- krize (společnost)
- ekologická krize
- společenská transformace
- odpuštění
- vyrovnání se s minulostí
- smysl života
- příběhy
- pojednání

316.4 - Sociální procesy [18]

Charles Eisenstein

Krásnější svět je možný, naše srdce to ví

The More Beautiful World Our Hearts Know is Possible

Copyright © Charles Eisenstein, 2013

Translation © Hana Bernardová, 2017

Czech edition © MAITREA a.s., Praha 2018

ISBN 978-80-7500-348-5

*Pokorným lidem,
jejichž neviditelná rozhodnutí léčí svět.*

Milí čtenáři,
snažíme se, aby naše knihy byly perfektní. Pokud i přesto objevíte v knize nějakou chybu, napište nám na nakladatelstvi@maitrea.cz a my ji rádi opravíme.
Děkujeme, Váš nakladatel.

Obsah

Poděkování	ix
Oddělenost	1
Rozpad	9
Spolubytí	17
Cynismus	25
Šílenství	33
Síla	37
Věda	43
Klima	53
Beznaděj	63
Naděje	69
Morfogeneze	75
Naivita	87
Realita	95
Duch	101

Ortodoxie	109
Novost	117
Naléhavost	125
Nedostatek	133
Dělání	143
Nedělání	149
Pozornost	155
Boj	173
Bolest	183
Potěšení	189
Souzení	201
Nenávist	209
Správnost	217
Psychopatie	227
Zlo	241
Příběh	267
Narušení	275
Zázrak	295
Pravda	303
Vědomí	317
Osud	323
Iniciace	333
Poznámky editora	345

Poděkování

Před čtyřmi roky byla moje práce skoro neznámá a já byl na mizině; pracoval jsem na částečný úvazek na stavbě a v každé chvíli, kterou mi má role otce samoživitele umožňovala, jsem psal. Od té doby se díky štědrosti bezpočtu přátel a podporovatelů můj život radikálně změnil.

V posledních třech letech jsem přednášel nejméně třístokrát ve více než sto městech. Žádnou z těchto akcí jsem sám neorganizoval ani jsem nikoho neplatil, aby ji zorganizoval – všechny tyto přednášky byly darem lidí, kteří věnovali svůj čas, energii, kontakty i organizační schopnosti. Neinicioval jsem ani žádný ze zvukových a obrazových záznamů, rozhovorů a filmů, v nichž jsem vystupoval. Jsem schopen účinně sloužit jen díky tomu, že mnoho dalších lidí slouží stejné věci. Moje práce je opravdu kolektivním úsilím.

Lidí, kteří hráli tuto roli, je příliš mnoho, abych je zde mohl zmínit. Totéž platí pro stovky těch, kteří mě u sebe hostili, živili a vozili všude, kde jsem vystupoval. Milí hostitelé, vaše štědrost mi pomáhala víc, než tušíte, a připomíná mi pravdu, o které píšu; stejně jako ty tisíce lidí, kteří mi darovali peníze online nebo během

akcí, potvrzující tak princip daru, díky němuž jsem své dílo mohl učinit volně přístupným. Díky vaší štědrosti jsem schopen pokračovat v psaní a přednáškách, zatímco živím čtyři děti.

Kromě všech těchto lidí, kteří zde budou muset zůstat nejmenovaní, chci zmínit některé, kteří měli na tuto knihu přímý vliv. Chci poděkovat Kenu Jordanovi a Danielu Pinchbeckovi za jejich plnou vydavatelskou licenci k publikování esejí, ve kterých jsem rozvinul mnoho zde uvedených myšlenek; Andrew Harveyovi za naše duchaplné rozhovory, které mě posunuly do nové oblasti v mém uvažování o „zlu“, stejně jako za jeho neutuchající nadšení pro moji práci; Joshuovi Rameyovi za jeho přátelství v klíčové chvíli nejistoty; mé bývalé ženě Patsy za to, že se mnou zůstala v těžkých okamžicích léčení; North Atlantic Books za vyhovění mým neobvyklým požadavkům ohledně autorských práv, výtvarného pojetí obálky a edičních úprav; a Marii Goodwinové, která se zjevila doslova odnikud, aby mi pomáhala s plánováním, logistikou, komunikací, výzkumem i duševním zdravím. Rád bych též s vděčností zmínil následující lidi: Glenna Baumgartnera, O. J. Haugena, Brada Laughlina, Cynthii Jursovou, Polly Higginsovou, Satishe Kumara, Marka Boylea, Manishe Jaina, Iana MacKenzieho, Filipu Pimenatalovou, Trennu Cormackovou, Jeffa Dardozziho, Filiz Telekovou ...ach, teď když jsem s tím začal, chci vyjmenovat stovky dalších. Mnozí, které jsem neuvedl, byli právě tak důležití jako ti, které jsem zmínil.

Nakonec a nejvíc ze všech chci poděkovat své ženě Stelle, jejíž přítomnost v mém životě všechno změnila.

Oddělenost

O bčas cítím nostalgii po kulturní mytologii svého mládí, po světě, ve kterém na sodovce nebylo nic špatného, ve kterém bylo důležité finále fotbalu*, ve kterém Amerika přinášela světu demokracii, ve kterém tě doktor mohl dát do pořádku, ve kterém věda měla život víc a víc zlepšovat a právě dopravila člověka na Měsíc.

Život dával smysl. Pokud jsi tvrdě pracoval, mohls mít dobré známky, dostat se na dobrou univerzitu, jít na postgraduální studium nebo se věnovat nějaké jiné profesní kariéře a byl bys šťastný. Až na pár politováníhodných výjimek jsi byl úspěšný, pokud ses řídil pravidly naší společnosti: když jsi postupoval podle nejnovějších lékařských doporučení, byl informován četbou *New York Times*, dostal jsi dobré vzdělání, dodržoval zákon, prozíravě investoval a vyhýbal se špatným věcem, jako jsou drogy. Problémy samozřejmě existovaly, ale vědci a experti tvrdě pracovali na tom, aby je

* V originále „Super Bowl“ – finálový zápas, kterým vrcholí play-off severoamerické Národní fotbalové ligy v americkém fotbalu. (pozn. překl.)

vyřešili. Brzy měly nové pokroky v lékařství, nové zákony, nové vzdělávací techniky podporovat neustálé zlepšování života. Mé dojmy z dětství byly součástí příběhu, který nazývám *příběhem lidí*, v němž bylo lidstvu určeno vytvořit pomocí vědy, intelektu a technologie dokonalý svět: dobýt přírodu, překonat svůj zvířecí původ a vybudovat racionální společnost.

Z mého pohledu se základní předpoklady tohoto příběhu zdály být nesporné. Mé vzdělání, média a především normálnost každodenních rutin kolem mě mi spiklenecky říkaly: „Všechno je skvělé.“ Dnes je čím dál víc zřejmé, že to byl svět v bublině, vybudovaný na nesmírném lidském utrpení a degradaci životního prostředí; nicméně tehdy mohl člověk uvnitř této bubliny žít, aniž by si uvědomoval, že sám sebe klame. Příběh, který nás obklopoval, byl silný a odolný. Nezvyklé skutečnosti, které do něj nezapadaly, byly snadno drženy stranou.

Nicméně stejně jako mnoho dalších jsem pociťoval ve světě nesprávnost, nesprávnost, která prosakovala prasklinami mého privilegiovaného a dobře chráněného dětství. Nikdy jsem úplně nepřijal to, co mi bylo nabízeno jako normální. Věděl jsem, že by život měl být radostnější, reálnější a smysluplnější, a svět by měl být krásnější. Neměli bychom nenávidět pondělky a žít jen pro víkendy a dovolené. Neměli bychom mít povinnost se hlásit, aby nám bylo dovoleno jít se vyčůrat. Během krásných slunečných dnů bychom neměli být drženi uvnitř.

A s tím, jak se moje obzory rozšiřovaly, jsem poznal, že by neměly hladovět miliony lidí, že by nad našimi hlavami neměly viset jaderné zbraně, že by neměly ubývat deštné pralesy, umírat ryby či mizet kondoři a orli. Nemohl jsem přijmout způsob, jakým dominantní příběh mé kultury s těmito věcmi zacházel: jako s dílčími problémy k vyřešení, jako s nešťastnými

politováníhodnými skutečnostmi života nebo jako s tabu, která mají být prostě ignorována.

Na jisté úrovni všichni víme, že existuje něco lepšího. Toto vědomí však zřídka nachází jasné vyjádření a tak ho namísto toho projevujeme nepřímo skrze skrytou i otevřenou vzpouru. Závislost, autosabotáž, prokrastinace, lenost, vztek, chronická únava a deprese, to všechno jsou způsoby, jimiž odmítáme naše plné zapojení do programu života, který je nám nabízen. Když naše vědomá mysl není schopna najít důvod říci ne, pak podvědomí říká ne svým vlastním způsobem. Stále více z nás není schopno v tom „starém normálním“ dál zůstat.

Tenhle příběh o normálním se dnes rozpadá i na systémové úrovni. Žijeme v době přechodu mezi světy. InSTITUTE, které nás po staletí vedly, ztratily svou vitalitu; jen s rostoucím sebeklamem můžeme předstírat, že jsou udržitelné. Naše peněžní, politické, energetické, zdravotnické, vzdělávací a další systémy již nepřinášejí ty výhody, jaké nám přinášely kdysi (nebo se zdálo, že je přinášejí). Jejich utopický příslib, který byl před sto lety tak inspirující, se s každým rokem vzdaluje. Miliony z nás tohle vědí; stěží se namáháme předstírat, že je tomu jinak. A přesto si připadáme bezmocní cokoli změnit, bezradní dokonce i jen přestat se účastnit tohoto spěchu průmyslové civilizace, která se žene přes hranu onoho pomyslného útesu.

Ve své dřívější práci jsem nabídl jiné pojetí tohoto procesu, které chápe lidskou kulturní evoluci jako příběh růstu následovaného krizí, po níž přichází úpadek a nakonec obnova: vznik nového druhu civilizace – věk opětného sjednocení následující po věku oddělenosti. Možná, že k hluboké změně dochází pouze skrze kolaps. Mnozí si tuto pravdu určitě ověřili na osobní úrovni. Možná rozumově víte, že váš životní styl není udržitelný a že své způsoby

musíte změnit. „Ano, ano. Víím, že bych měl přestat kouřit a začít cvičit. A přestat kupovat na dluh.“

Ale jak často se může někdo změnit bez výzvy k probuzení, nebo ještě častěji, bez celé série takových výzev? Vždyť naše zvyky jsou zakotveny ve způsobu bytí, který zahrnuje všechny aspekty našeho života. Odtud plyne rčení: „Nemůžeš změnit jednu věc, aniž bys změnil všechno.“

Totéž platí na kolektivní úrovni. Když se probouzíme do vzájemné propojenosti všech našich systémů, poznáváme, že například nemůžeme změnit naše energetické technologie bez toho, že bychom změnili ekonomický systém, který je podporuje. Zjišťujeme také, že všechny naše vnější instituce odrážejí naše základní vnímání světa, naše neviditelné ideologie a systémy přesvědčení. V tomto smyslu můžeme říct, že ekologická krize – stejně jako všechny naše krize – je v principu krizí duchovní. Tím mám na mysli, že sahá až do samého základu a zahrnuje všechny stránky našeho lidství.

A co přesně se v tom základě nachází? Co myslím tím „přechodem mezi světy“? V základě naší civilizace leží příběh, mytologie. Nazývám jej *příběhem světa* nebo *příběhem lidí* – jde o matici příběhů, dohod a symbolických systémů, zahrnujících odpovědi, které nám naše kultura nabízí na nejzákladnější životní otázky:

- Kdo jsem?
- Proč se věci dějí?
- Jaký je smysl života?
- Jaká je lidská přirozenost?
- Co je posvátné?
- Kdo jsme my jakožto lidé?
- Odkud jsme přišli a kam jdeme?

Naše kultura odpovídá na tyto otázky více či méně následujícím způsobem. Představím zde jednoduchou formulaci těchto odpovědí, tohoto příběhu světa, i když ve skutečnosti tento příběh nikdy zcela nepřevládl, dokonce ani v minulém století, kdy dosáhl svého vrcholu. Možná zjistíte, že některé z těchto odpovědí jsou vědecky překonané, nicméně tato zastaralá věda devatenáctého a dvacátého století stále utváří náš pohled na to, co je skutečné, možné a praktické. Nová fyzika, nová biologie, nová psychologie začaly jen stěží pronikat do přesvědčení, která ovládají naše dnešní jednání. Zde jsou tedy ony staré odpovědi:

Kdo jsi? Jsi odděleným jedincem mezi dalšími oddělenými jedinci ve vesmíru, který je také od tebe oddělen. Jsi karteziánské smítko vědomí, hledící ven očima tělesného robota naprogramovaného svými geny k tomu, aby maximalizoval svůj reprodukční soukromý zájem. Jsi psychologickou bublinou, myslí (ať už sídlící v mozku nebo ne), která je oddělená od ostatních myslí i od hmoty. Nebo jsi duše uvězněná v těle, která je oddělená od světa i od ostatních duší. Anebo jsi hmota, nakupení částic, jež fungují na základě působení neosobních fyzikálních sil.

Proč se věci dějí? Znovu, je to tím, že neosobní fyzikální síly působí na obecně použitelný materiální substrát elementárních částic. Všechny jevy jsou výsledkem těchto matematicky předurčených interakcí. Inteligence, řád, účel a plán jsou iluze; pod tím vším je jen bezúčelná změt sil a hmot. Jakýkoliv jev, veškerý pohyb, všechny život jsou výsledkem součtu sil působících na předměty.

Co je smyslem života? Žádný smysl neexistuje, je pouze příčina. Vesmír je ve své podstatě slepý a mrtvý. Myšlenka je jen elektrochemický impulz; láska je pouze hormonální vodopád, který opětovně zapojuje naše mozky. Jediným smyslem života (kromě toho, který si sami vymyslíme) je jednoduše žít, přežít a reprodukovat

se a maximalizovat svůj racionálně zdůvodněný soukromý zájem. Protože jsme v podstatě jeden od druhého odděleni, můj soukromý zájem je velmi pravděpodobně na úkor vašeho osobního zájmu. Všechno, co není mé „já“, je v nejlepším případě vůči mému prospěchu lhostejné a v tom nejhorším se vůči mně staví nepřátelsky.

Jaká je lidská přirozenost? Abychom se před tímto nepřátelským vesmírem soutěžících jedinců a neosobních sil ochránili, musíme používat tolik kontroly, kolik je jen možné. Proto vyhledáváme cokoli, co tento cíl podporuje; například peníze, společenské postavení, zabezpečení, informace a moc – všechny ty věci, které nazýváme „světskými“. V samotném základu naší přirozenosti, našich motivací i našich tužeb je cosi, co lze nazvat pouze zlem. To je ten bezohledný maximalizovatel našeho soukromého zájmu.

Co je tedy posvátné? Vzhledem k tomu, že slepé, bezohledné sledování soukromého zájmu je antisociální, je důležité umět naše biologické naprogramování překonat a usilovat o „vyšší cíle“. Zbožný člověk nepodléhá touhám těla; volí cestu odříkání, disciplíny a pozvedá se do říše ducha, nebo, ve světské verzi tohoto hledání, do říše rozumu a mysli, principů a etiky. Pro nábožensky založeného člověka být duchovní znamená být z jiného světa; duše je oddělená od těla a Bůh žije vysoko nad zemí. Přestože se věda a náboženství navenek jeví být v opozici, na jednom se shodují: posvátné není z tohoto světa.

Kdo jsme jakožto lidé? Jsme zvláštní živočišný druh, představujeme vrchol evoluce, máme mozky, které umožňují kulturní i genetický přenos informací. Jsme jedineční, protože máme duši (z náboženského pohledu) nebo racionální mysl (z vědeckého pohledu). V našem mechanickém vesmíru jsme jedinými bytostmi, které mají vědomí a prostředky, jež jim umožňují utvářet svět podle vlastního plánu. Jediným omezením této naší schopnosti

je množství síly, kterou jsme schopni ovládnout, a přesnost, s níž jsme schopni ji uplatnit. Čím víc dokážeme tímto způsobem jednat, tím jsme na tom v tomto lhostejném či nepřátelském vesmíru lépe, tím jsme spokojenější a cítíme se bezpečněji.

Odkud jsme přišli a kam jdeme? Začínali jsme jako nahá, nevědomá zvířata, která sotva dokázala přežít a která žila nepříjemně, brutální a krátké životy. Naštěstí jsme díky našim velkým mozům nahradili pověru vědou a rituál technologií. Povýšili jsme se na pány a vlastníky přírody, domestikujeme rostliny a zvířata, spoutali jsme přírodní síly, přemáháme nemoci a odhalujeme nejhlubší tajemství vesmíru. Naším osudem je dovést toto dobývání: osvobodit se od práce, nemoci i od samotné smrti, vystoupat ke hvězdám a přírodu zanechat zcela za sebou.

V této knize budu o tomto pohledu na svět mluvit jako o *příběhu oddělenosti*, jako o starém příběhu nebo někdy jako o následcích, které přináší: o příběhu vzestupu, programu kontroly a tak dál.

Odpovědi na tyto otázky jsou kulturně podmíněné, nicméně nás prostoupily tak dokonale, že je chápeme jako samotnou realitu. Tyto odpovědi se dnes mění spolu se vším, co na nich bylo vystaveno – což v podstatě znamená celou naši civilizaci. To je důvod, proč někdy zažíváme závatný pocit, že se celý svět rozpadá. Když vidíme prázdnotu toho, co se kdysi zdálo tak skutečné, praktické a trvalé, stojíme jakoby v propasti. Co dál? Kdo jsem já? Co je důležité? Jaký je smysl mého života? Jak se mohu stát účinným nástrojem v procesu léčení? Staré odpovědi mizí, když se *příběh lidí*, který jim kdysi odpovídal, kolem nás rozpadá.

Tato kniha je průvodcem ze starého příběhu, skrze prázdný prostor mezi příběhy do příběhu nového. Oslovuje čtenáře osobním způsobem jako subjekt tohoto přechodu a současně jako zprostředkovatele této proměny pro ostatní lidi, pro naši společnost i pro naši planetu.

Tak jako tato krize, sahá i přechod, kterému dnes čelíme, až k samým základům. Na vnitřní úrovni nejde o nic menšího než o transformaci v prožívání toho, co je to být živý. Na externí úrovni nejde o nic menšího než o transformaci role lidstva na planetě Zemi.

Tuto knihu nenabízím jako někdo, kdo sám touto proměnou prošel. Kdepak! Nemám o nic větší oprávnění psát tuto knihu než kterýkoli jiný muž nebo žena. Nejsem avatar ani světec, nemám schopnost napojovat se na realizované mistry nebo mimozemšťany, nemám žádné neobvyklé psychické síly ani intelektuálního génia, neprošel jsem žádným mimořádným utrpením ani těžkou zkouškou, nemám za sebou žádnou zvláštní hlubokou duchovní praxi či šamanský výcvik. Jsem obyčejný člověk. Budete tedy muset má slova zvažovat podle jejich skutečné hodnoty.

A pokud moje slova splní svůj účel, jímž je urychlit další krok – ať už velký nebo malý – do krásnějšího světa, o němž naše srdce vědí, že je možný, pak se moje vlastní obyčejnost stane velmi významnou. Dokládá to, jak blízko hluboké transformaci vědomí a bytí se my všichni obyčejní lidé dnes nacházíme. Pokud to dokážu vidět já, obyčejný člověk, pak tam už musíme téměř být.

Rozpad

Království Boží je pro zlomená srdce.

FRED ROGERS

Tento přechod mezi světy je děsivý, ale také vzrušující. Nestalo se vám někdy, že jste byli závislí na internetových stránkách s katastrofickými scénáři a každý den na nich vyhledávali nejnovější svědectví o tom, že kolaps už přichází? A nebyli jste téměř zklamaní, když ropný zlom v roce 2005 nezačal, nebo že se finanční systém v roce 2008 nezhroutil? (Mě samotnému dělá stále starosti fenomén Y2K*.) Nedíváte se do budoucnosti se směsicí obav, ale též trochu s pozitivním očekáváním? Kdyby náhle nastala velká krize, ničivá bouře nebo finanční krize, není ve vás něco, co řekne: „Tak pojď!“, s nadějí, že by nás to mohlo osvobodit z našeho kolektivního uvěznění v systému, který už nikomu neslouží (dokonce ani jeho elitám)?

Je docela normální mít obavy z toho, po čem nejvíc toužíme. Chceme překonat příběh světa, který z nás učinil otroky a který skutečně zabíjí planetu. Obáváme se však, co konec tohoto příběhu způsobí: zánik mnohého z toho, co je nám tak důvěrně známé.

* „Problém roku 2000“ – anglicky „Year 2000 problem“, zkráceně Y2K – předpokládané zhroucení počítačových systémů s přechodem na rok 2000. (pozn. překl.)

Ať se toho bojíte, či ne, už se to děje. Od mého dětství v sedmdesátých letech se náš *příběh lidí* rozpadá čím dál větší rychlostí. Stále víc a víc lidí na Západě přestává věřit, že civilizace je v zásadě na správné cestě. Dokonce i ti, kteří její základní předpoklady ještě nijak explicitně nezpochybňují, jsou z ní, zdá se, čím dál víc unaveni. Nános cynismu a hipsterského sebevědomí potlačil naši opravdovost. To, co bylo dřív tak skutečné, třeba prkno v pódiu na večírku, je dnes viděno skrz několik úrovní „meta“ filtrů, které to rozeberou z hlediska obrazu i sdělení. Jsme jako děti, které vyrostly z příběhu, který nás kdysi fascinoval, vědomi si nyní toho, že je to jen příběh.

Zároveň řada nových informací narušila tento příběh zvenku. Využívání fosilních paliv, zázrak chemikálií pro transformaci zemědělství, metody sociálního inženýrství a politické vědy pro vytvoření inteligentnější a spravedlivější společnosti – to vše zdaleka nesplnilo, co jsme si od toho slibovali, a vyvolalo to nepředpokládané důsledky, které dnes společně ohrožují civilizaci. Už si sotva můžeme myslet, že vědci mají všechno správně ve svých rukou. Ani se nemůžeme domnívat, že další postup rozumu vpřed přinese kýženou sociální utopii.

Dnes už nemůžeme ignorovat čím dál větší degradaci biosféry, potíže ekonomického systému, úpadek lidského zdraví nebo trvalou a ve skutečnosti vzrůstající globální chudobu a nerovnost. Kdy si jsme si mysleli, že ekonomové vyřeší chudobu, že politologové odstraní sociální bezpráví, že chemici a biologové vyřeší ekologické problémy, že prostě síla rozumu zvítězí a my si osvojíme rozumnou politiku. Vzpomínám si, jak jsem se na začátku osmdesátých let díval v časopise *National Geographic* na mapy ubývajících deštných pralesů a jak jsem přitom cítil současně znepokojení i úlevu – úlevu, protože přinejmenším vědci a všichni, kdo *National Geographic*

čtou, jsou si teď tohoto problému vědomi, takže nepochybně bude něco v této záležitosti podniknuto.

Nestalo se však nic. Úbytek deštných pralesů se zrychlil, spolu s téměř každou ekologickou hrozbou, o které jsme v roce 1980 věděli. Náš *příběh lidí* se setrvačně po staletí valil vpřed, nicméně s každým uplynulým desetiletím se vymílání jeho jádra – které zřejmě započalo během první světové války hromadným vražděním v průmyslovém měřítku – dál rozšiřuje. Když jsem byl dítě, náš ideologický systém a hromadné sdělovací prostředky stále ještě tento příběh chránily, avšak během posledních třiceti let invaze reality narušila jeho ochranný krunýř a rozložila jeho infrastrukturu. Už našim vypravěčům, našim elitám nedůvěřujeme.

Ztratili jsme vizi budoucnosti, kterou jsme kdysi měli; většina lidí dnes o budoucnosti nemá vůbec žádnou představu. To je pro naši společnost něco nového. Před padesáti nebo sto lety se většina lidí shodovala na obecných obrysech budoucnosti. Mysleli jsme si, že víme, kam společnost směřuje. Dokonce i marxisté a kapitalisté se na jejich základních rysech shodli: ráj mechanizovaného volného času a vědecky naplánované sociální harmonie, se spiritualitou buď úplně zrušenou, anebo vypovězenou do materiálně bezvýznamného zákoutí života a odehrávající se převážně o nedělích. Samozřejmě zde byli také odpůrci této vize, ale taková byla obecná shoda.

Když se příběh blíží ke svému konci, prochází stejně jako zvíře smrtelným zápasem, přehnaným zdáním života. Takže dnes pozorujeme, jak nadvláda, dobývání, násilí a oddělenost nabývají absurdních krajností, které nastavují zrcadlo tomu, co kdysi bylo spíš skryté a nejasné. Zde je několik příkladů:

- Vesnice v Bangladéši, kde má polovina lidí jen jednu ledvinu, protože tu druhou museli prodat na černém trhu

s orgány. Obvykle se to dělá kvůli splacení dluhů. Vidíme zde doslova přeměnu života na peníze, které pohánějí náš ekonomický systém.

- Věznice v Číně, kde musí vězni každý den trávit čtrnáct hodin hraním online video her, aby svým postavám nasbírali potřebné body. Vězeňští úředníci pak tyto postavy prodávají teenagerům na Západě. V extrémní formě zde vidíme rozpolcenost mezi hmotným a virtuálním světem a utrpení a zneužívání, na nichž jsou založeny naše fantazie.
- Staří lidé v Japonsku, jejichž příbuzní nemají čas je navštěvovat, takže namísto nich přijímají návštěvy profesionálních „příbuzných“, kteří předstírají, že jsou jejich rodinnými příslušníky. Toto je názorné zrcadlo rozpadu komunitních a rodinných vazeb nahrazovaných penězi.

Toto vše se zdá samozřejmě nepodstatné v porovnání s litaníí hrůz, jež provázejí dějiny a endemicky pokračují až dodnes. Války, genocida, hromadné únosy, vykořisťovatelské podniky*, doly, otrokářství. Když je víc prozkoumáme, nejsou o nic méně absurdní. Je vrcholem absurdity, že v době, kdy je planeta v takovém ohrožení, stále vyrábíme vodíkové bomby a munici z ochuzeného uranu. My všichni musíme spojit své síly, a to hned, pokud má mít civilizace nějakou naději na další existenci. Těm nejnámavějším z nás nikdy neunikla nesmyslnost války, ale obvykle jsme měli příběhy, které tuto absurditu zatemňovaly nebo normalizovaly, a tak *příběh světa* chránily před rozpadem.

Občas se stane něco tak absurdního, natolik hrozného nebo tak očividně nespravedlivého, že to těmito ochranami pronikne

* V originále „sweatshops“ – pejorativní označení pro pracovní místa (manufaktury, podniky), která mají nuzné, sociálně neakceptovatelné pracovní podmínky. (pozn. překl.)

a přiměje to lidi zapochybovat o mnohém, co dosud pokládali za samozřejmé. Takové události ukazují na kulturní krizi. Dominantní mytologie se však příznačně znovu brzy obnoví a začlení tuto událost zpátky do svých vlastních příběhů. Z etiopského hladomoru se stalo pomáhání těm ubohým černým dětem, které mají tu smůlu, že žijí v zemi, která stále ještě není „rozvinutá“ jako ta naše. Z genocidy ve Rwandě se stalo africké barbarství a nutnost humanitárního zákroku. Z nacistického holocaustu se stal příběh o zlu, které se chopilo moci, a o nutnosti ho zastavit. Všechny tyto výklady různými způsoby přispívají ke starému *příběhu lidí*: my se rozvíjíme, civilizace je na správné cestě, dobro k nám přichází prostřednictvím kontroly a ovládnutí. Žádný z těchto výkladů však při pečlivém přezkoumání neobstojí; v prvních dvou případech zastírají koloniální a ekonomické příčiny hladomoru a genocidy, které přetrvávají dodnes. Výklad zla v případě holocaustu zatemňuje masové zapojení obyčejných lidí – lidí jako jste vy a já. Pod těmi příběhy přetrvává neklid, pocit, že se světem je něco strašlivě špatně.

Rok 2012 skončil malou událostí, která však stávajícím příběhem mocně otřásla: masakrem na škole Sandy Hook.⁽¹⁾ Pokud jde o čísla, byla to malá tragédie: o mnoho víc dětí, než zemřelo v Sandy Hook, a stejně nevinných, zemřelo toho roku v USA během útoků bezpilotních letounů nebo v průběhu téhož týdne hladem. Nicméně masakr Sandy Hook pronikl obrannými mechanismy, které používáme k udržení fikce, že svět je v podstatě v pořádku. Žádný příběh už nedokázal do sebe pojmout naprostou nesmyslnost této události a potlačit pocit jasného uvědomění si hluboké a strašlivé nesprávnosti.

Nemohli jsme si pomoci, abychom si tato zavražděná neviňátka nepromítali na mladé tváře, které dobře známe, a bolest jejich

rodičů na sebe samotné. Představuji si, že jsme na chvíli všichni cítili přesně totéž. Byli jsme ve spojení s prostotou lásky a smutku, s pravdou mimo příběh.

Hned nato se lidé spěšně snažili dát této události smysl – zařadili si ji do příběhu o kontrole zbraní, duševním zdraví nebo o bezpečnosti školních budov. Nikdo ovšem hluboce uvnitř nevěří, že se tyto reakce dotýkají skutečného jádra věci. Masakr Sandy Hook je anomální referenční bod, který narušuje celý náš dosavadní příběh – svět už nám nedává smysl. Usilovně se snažíme vysvětlit, co to znamená, ale žádný výklad na to nestačí. Můžeme dál předstírat, že normální je stále ještě normální, ale tohle je jedna z řady událostí „konce času“, která nabourává mytologii naší kultury.

Kdo mohl před dvěma generacemi, v době, kdy příběh o pokroku byl silný, předvídat, že dvacáté první století bude dobou školních masakrů, rozmáhající se obezity, rostoucí zadluženosti, všudypřítomné nejistoty, stupňující se koncentrace bohatství, nepolevujícího světového hladu a degradace životního prostředí, které ohrožují civilizaci? Podle našich prognóz se měl svět zlepšovat a my jsme se měli stát bohatšími a osvětlenějšími. Společnost měla udělat výrazný pokrok. Je zvýšená bezpečnost skutečně to nejlepší, na co dokážeme aspirovat? Co se stalo s vizemi společnosti, která nepotřebuje zamykat, společnosti bez chudoby a bez válek? Přesahují tyto věci naše technologické schopnosti? Proč se vize krásnějšího světa, které se v polovině dvacátého století zdály být tak blízko, zdají dnes tak nedosažitelné, takže vše, v co můžeme doufat, je přežívat v čím dál soutěživějším a zničenějším světě? Upřímně, naše příběhy nás zklamaly. Chceme snad příliš mnoho, přejeme-li si žít ve světě, kde naše lidské dary přinášejí prospěch všem? Kde naše každodenní aktivity přispívají k léčení biosféry a k blahobytu ostatních lidí? Potřebujeme *příběh lidí* – skutečný příběh, který nevnímáme jako iluzi – v němž je krásnější svět opět možný.

Četní vizionářští myslitelé nabízeli různé verze takového příběhu, avšak žádná z nich se ještě nestala opravdovým *příběhem lidí*, obecně přijímaným souborem dohod a vyprávění, které dávají světu smysl a koordinují lidskou činnost k jeho naplňování. Stále nejsme pro takový příběh zcela připraveni, protože ačkoli je ten starý příběh v troskách, široké pruhy jeho tkaniny ještě zůstávají neporušené; a i když se rozpadnou, stále ještě musíme, nechráněni, přejít ten prostor mezi příběhy. V bouřlivé době, která nás čeká, naše známé způsoby jednání, myšlení a bytí už nebudou dávat smysl. Nebudeme vědět, co se děje, co to všechno znamená a někdy dokonce ani co je skutečné. Někteří lidé již do tohoto času vstoupili.

Přeji si, abych vám mohl říct, že jsem pro nový *příběh lidí* připraven, ale třebaže jsem jedním z mnoha jeho tkalců, stále ještě nedokážu úplně obléct ta nová roucha. Zatímco popisují svět, který by mohl být, něco v mém nitru pochybuje a odmítá a pod tou pochybností se nachází cosi bolestivého. Rozpad starého příběhu je svým způsobem léčivý proces, který odkrývá stará zranění skrytá pod jeho tkaninou a vystavuje je léčivému světlu uvědomění. Jsem si jistý, že mnoho lidí, kteří toto čtou, prošlo takovým obdobím, kdy z nich ony zahalující iluze spadly: všechna ta stará ospravedlnění a racionalizace, všechny ty staré příběhy. Události jako Sandy Hook pomáhají iniciovat tentýž proces na kolektivní úrovni. A stejně tak ničivé bouře, ekonomická krize, zhroucení politických systémů... , ať tak či onak, zastaralost naší staré mytologie je odhalena.

Co je tou bolestivou věcí, která na sebe bere formu cynismu, zoufalství nebo nenávisti? Pokud nebude léčena, můžeme doufat, že budoucnost, kterou vytvoříme, nám nebude toto zranění zpátky zrcadlit? Kolik revolucionářů znovu vytvořilo ve svých vlastních organizacích a zemích ty samé represivní instituce, které se snažili svrhnout? Pouze v *příběhu oddělenosti* můžeme izolovat vnější

od vnitřního. Když se ale tento příběh rozpadá, vidíme, že vnější nevyhnutelně odráží vnitřní a naopak. A uvědomujeme si nutnost znovu sjednotit dlouho rozdělená vlákna spirituality a aktivismu.

Až budu v příští kapitole popisovat základní prvky nového *příběhu lidí*, mějte na paměti, že abychom se k němu z místa, kde jsme dnes, dokázali dostat, budeme muset přejít přes náročný terén. Pokud vám můj popis *příběhu spolubytí*, sjednocení lidstva a přírody, sebe a druhého, práce a hry, disciplíny a touhy, hmoty a ducha, muže a ženy, peněz a daru, spravedlnosti a soucitu a tolika dalších polarit připadá idealistický nebo naivní, pokud ve vás vyvolává cynismus, netrpělivost nebo beznaděj, pak prosím tyto pocity neodsouvejte. Nepředstavují překážky k překonání (to je součást starého příběhu kontroly). Jsou vstupními branami pro naše plné vstoupení do nového příběhu i obrovsky expandovanou energií, která má sloužit změně, jež s ním přichází.

Ještě nový příběh nemáme. Nicméně každý z nás si je vědom některých jeho vláken, například ve většině věcí, které dnes označujeme jako alternativní, holistické či ekologické. Tu a tam vidíme vzory, návrhy, vynořující se části jeho tkaniny, ale nový mýtus se dosud neutvořil. Po nějaký čas budeme setrvávat v „prostoru mezi příběhy“. Je to velmi vzácný – někteří by možná řekli posvátný – čas. Tehdy jsme v doteku s tím, co je skutečné. Každé neštěstí obnažuje realitu pod našimi příběhy. Zděšení dítěte, hoře matky, upřímnost toho, že nevíme proč. V takových chvílích, kdy si jako člověk člověku začínáme vzájemně pomáhat a učíme se, kdo jsme, se probouzí naše spící lidství. To je to, co se děje pokaždé, když nastane kalamita, dřív, než nás znovu ovládnou staré představy, staré ideologie a politická přesvědčení. Katastrofy a konflikty nyní přicházejí tak rychle, že starý příběh nemá dost času na to, aby se zotavil. Takovým způsobem se rodíme do nového příběhu.

Spolubytí

Nejsem se jistý, že skutečně existuji. Jsem všemi spisovateli, které jsem četl, všemi lidmi, které jsem potkal, všemi ženami, které jsem miloval; všemi městy, která jsem navštívil.

JORGE LUIS BORGES

Mezi lidmi v různých oblastech aktivismu, ať už politického, sociálního nebo duchovního, vzrůstá rozpoznání jejich vzájemné spřízněnosti. Celostní akupunkturista a záchranář mořských želv možná nejsou schopni vysvětlit pocit, že slouží stejné věci, ale je tomu tak. Oba slouží vynořujícímu se *příběhu lidí*, který představuje určující mytologii nového druhu civilizace.

Budu ho nazývat *příběhem spolubytí*, dobou znovusjednocení, ekologickým věkem, světem daru. Tento příběh nabízí zcela odlišný soubor odpovědí na základní otázky života. Zde jsou některé principy nového příběhu:

- Mé bytí se spolupodílí na tvém bytí i na bytí všech bytostí. Tato spoluúčasť překračuje vzájemnou závislost – podstatou naší existence jsou vztahy.
- To, co děláme druhým, děláme tedy sami sobě.
- Každý z nás má pro svět jedinečný a potřebný dar.
- Účelem života je naše dary projevit.

- Každý čin je důležitý a má vliv na kosmos.
- Jsme v jádru neoddelitelní jeden od druhého, od všech bytostí i od vesmíru.
- Každý člověk, kterého potkáme, a každý prožitek, který máme, zrcadlí něco uvnitř nás samých.
- Lidstvo je určeno k tomu, aby se plně připojilo ke kmeni veškerého života na Zemi a nabídlo své jedinečně lidské dary pro blaho a rozvoj celku.
- Účel, vědomí a inteligence jsou přirozenými vlastnostmi hmoty a vesmíru.

Velká část této knihy bude rozvíjet *příběh spolubytí*. Čím víc spolu navzájem tento druh vědění sdílíme, tím silnější v něm jsme a tím méně jsme sami. Nemusí to však mít nic společného s popíráním vědy, protože věda prodělává obdobné změny paradigmatu. Nemusíme si odpírat dobré živobyty, protože díky důvěře v dar objevíme nečekané zdroje obživy. Nemusíme už snášet odmítání ode všech kolem nás, protože víc a víc lidí žije novým příběhem a každý svým vlastním způsobem přispívá k rostoucímu pocitu sounáležitosti. Ani to nemá nic společného s odvracením se od světa, který je stále ještě ponořen do oddělenosti, protože v novém příběhu máme přístup k novým a účinným způsobům, jak uskutečnit změnu.

Základní pravidlo nového příběhu zní, že jsme od vesmíru neoddelitelní a že naše bytí se podílí na bytí všech lidí a všeho ostatního. Proč bychom si to měli myslet? Začněme tím, co je zřejmé: toto spolubytí je něco, co můžeme cítit. Proč to bolí, když slyšíme, že je jinému člověku ubližováno? Proč cítíme, jako bychom dostali ránu, když čteme o masovém vymírání korálových útesů a vidíme jejich vybělené kostry? Je to proto, že se to děje doslova nám samým, našim rozšířeným „já“. Oddělené „já“ se diví: „Jak by tohle na mne mohlo

působit?“ Ta bolest je iracionální. Lze ji snad vysvětlit jako selhání nějakého geneticky kódovaného empatického obvodu určeného k ochraně těch, kteří sdílejí naši DNA. Ale proč tak snadno dosahuje až k cizím lidem a dokonce k jiným druhům? Proč tak silně toužíme sloužit dobru všech? Proč, když dosáhneme maxima osobního zabezpečení a komfortu, jsme stále ještě nespokojeni? Jak odhalí malá introspekce, naše touha pomáhat určitě nepochází z racionální vypočítavosti, že tato nespravedlnost nebo ekologická katastrofa bude jednoho dne nějak ohrožovat náš vlastní blahobyt. Ta bolest je víc přímočará, niternější než taková prostá racionální úvaha. Důvod, proč to bolí, je ten, že se to doslova děje nám samým.

Věda oddělenosti nabízí jiné vysvětlení pro to, co nazývá „altruistickým chováním“. Tvrdí, že jde nejspíš o určité namlouvací představení, které potenciálním partnerům ukazuje „fenotypické vlastnosti“ daného jedince (jinými slovy, ukazuje jim, že tento jedinec je natolik v dobré formě, že si může dovolit plýtvat svými zdroji pro druhé). Nicméně toto vysvětlení bere za předpoklad další neprověřenou domněnku odděleného pohledu na svět – nedostatek příležitostí pro páření a soutěžení o partnery. Jak to ale odhalila antropologie v knihách, jako je *Sex at Dawn*^{*}, takový pohled na primitivní život je spíš projekcí naší vlastní sociální zkušenosti do minulosti než přesným popisem života lovce a sběrače, který žil v komunitě. Sofistikovanější vysvětlení vychází z výpočtů teorie her o relativních výhodách toho, kdo je silný spoluhráč, slabý spoluhráč atd. v situacích vzájemné závislosti.** Takové teorie jsou

* Christopher Ryan a Cacilda Jethá, *Sex at Dawn: How We Mate, Why We Stray, and What It Means for Modern Relationships* (New York: HarperCollins, 2010).

** Pro dobrý příklad tohoto druhu argumentace viz Ernst Fehr a Urs Fischbacher, „The Nature of Human Altruism“ (In: *Nature* 425, 23. října 2003, str. 785-791).

ve skutečnosti o krok blíž k evoluční biologii spolubytí, protože boří představu, že náš „soukromý zájem“ může existovat nezávisle na zájmu jiných lidí.

Touha sloužit něčemu, co přesahuje oddělené „já“, a bolest, kterou cítíme, když druzí trpí, jsou vlastně dvě strany téže mince. Obě svědčí o našem spolubytí. Vynořující se věda, která se snaží tuto vzájemnost vysvětlit – ať už se dovolává zrcadlových neuronů, horizontálního přenosu genů, skupinové evoluce, morfických polí nebo ještě něčeho dalšího – ji ve skutečnosti nevysvětluje, ale pouze ilustruje obecný princip spjitosti nebo, troufnu si říci, jednoty. Věda začíná potvrzovat to, co jsme všichni intuitivně po celou dobu věděli: jsme větší, než nám bylo říkáno. Nejsme jen kůží obalené ego, duše uzavřená v těle. Jsme jeden druhým a jsme svět.

Naše společnost z velké části funguje na popírání této pravdy. Jsme schopni pokračovat dál jen díky tomu, že mezi sebe a oběti průmyslové civilizace vkládáme ideologické a systémové clony. Málokdo z nás by vlastníma rukama okradl hladového tříletého chlapečka o jeho poslední kůrku anebo s namířenou pistolí odtáhl jeho matku pracovat do textilní továrny, ale už jen prostřednictvím našich spotřebních návyků a naší participace v ekonomice, děláme prakticky totéž každý den. A všechno, co se děje světu, se děje také nám. Vzdálení od umírajících lesů, nuzných dělníků a hladových dětí neznáme zdroj naší bolesti; avšak nenechte se mýlit – to, že zdroj bolesti neznáme, neznamená, že bolest necítíme. Jestliže člověk, který spáchá přímý akt násilí, si uvědomí, co udělal, pocítí výčitky svědomí – doslova ho to „hryže“. Už jen být svědkem takového činu je bolestivé. Nicméně většina z nás není schopna cítit lítost třeba nad ekologickými škodami, které způsobuje v Brazílii těžba vzácných zemských minerálů pro naše mobilní telefony. Tato bolest, stejně jako bolest ze všeho neviditelného násilí způsobovaného mašinérií průmyslové

civilizace, je víc rozptýlená; prostupuje našimi životy tak dokonale, že sotva víme, co to je cítit se dobře. Tu a tam si od ní na chvíli oddechneme, možná díky milosti nebo pomocí drog, nebo proto, že jsme zamilovaní, a v takových okamžicích věříme, že tohle je to, co asi znamená cítit se naživu. Zřídka ale v tomto stavu zůstaneme déle, protože jsme ponořeni v moři bolesti.

Naše situace se hodně podobá situaci malé holčičky, kterou její matka vzala k mé známé chiropraktičce. Matka holčičky řekla: „Myslím, že s mou dcerou není něco v pořádku. Je to velmi tichá dívka a vždycky se chová dobře, ale ani jednou jsem neslyšela její smích. Ve skutečnosti se zřídka i jen usměje.“

Chiropraktička holčičku vyšetřila a zjistila vychýlení páteře, které podle ní po celou dobu způsobovalo dívce prudkou bolest hlavy. Naštěstí šlo o jedno z těch vychýlení, které chiropraktik dokáže snadno a natrvalo napravit. Moje známá udělala patřičnou nápravu páteře a dívka se spontánně rozesmála. Byl to první smích, který kdy její matka od ní slyšela. Všudypřítomná bolest v její hlavě, kterou byla nucena brát jako normální, zázračně odešla.

Mnozí z vás možná pochybují o tom, že žijeme v „moři bolesti“. Já sám se právě teď cítím docela dobře. Ale také si nesu vzpomínku na daleko hlubší stav pocitu pohody, propojenosti a intenzity vědomí, které jsem tenkrát vnímal jako své rodné právo. Který stav je normální? Je možné, že statečně snášíme svou bolest a děláme to nejlepší, co dovedeme?

Kolik z našeho dysfunkčního, ničivého chování jsou prostě jen marné pokusy utéct od bolesti, která je ve skutečnosti všude? Běháme od jednoho nákupu k druhému, od jedné závislosti k druhé – nové auto, nová kauza, nová duchovní myšlenka či nová kniha o svépomoci, vyšší částka na bankovním účtu, další zpravodajská událost – abychom si pokaždé na krátký čas oddechli od pocitu

bolesti. Příčina tohoto zranění však nikdy nemizí. V nepřítomnosti vnějšího rozptýlení – v oněch chvílích, které nazýváme „nudou“ – můžeme vnímat jeho neklid.

Samozřejmě každé chování, jímž se snažíme ulevit si od bolesti, aniž bychom léčili její zdroj, se může stát návykovým. Měli bychom si proto dobře rozmyslet, než začneme soudit někoho, kdo vykazuje návykové chování – což je kategorie, do které pravděpodobně spadáme skoro všichni. To, co vnímáme jako chamtivost nebo slabost, mohou být jen neobratné pokusy člověka uspokojit nějakou potřebu, když se skutečný předmět oné potřeby stal pro něj nedostupný. V takovém případě jsou obvyklá doporučení, jako více disciplíny, sebekontroly či zodpovědnosti, kontraproduktivní.

Když jsem popisoval lidi „pobíhající od jednoho nákupu k druhému“, nezaznamenali jste přitom v sobě pocit nějakého opovržení nebo namyšlenosti? To je totiž také druh oddělenosti. Proměna, do níž vstupujeme, je přechodem do příběhu, v němž pohrdání a samolibost už nemají místo. Je to příběh, ve kterém sami sebe nemůžeme vidět jako lepší než kteroukoliv jinou lidskou bytost. Je to příběh, v němž strach z vlastního sebepohrdání už neřídí naši etiku. A do tohoto příběhu nevstoupíme tím, že se budeme snažit o ideál ctnostného neposuzování, odpuštění atd., nýbrž prostým rozpoznáním pravdy o neoddělenosti.

V knize *Sacred Economics (Posvátná ekonomika)*⁽²⁾ jsem tvrdil, že to, co vnímáme jako chamtivost, může být ve skutečnosti pokusem rozšířit naše oddělené „já“ a kompenzovat tím ztracená spojení, která utvářejí ono „já“ vzájemného bytí; že objekty našich sobeckých tužeb jsou pouze náhražky toho, co opravdu chceme. Zadavatelé reklam toho využívají neustále tím, že prodávají sportovní auta jako náhražku za svobodu, nezdravé jídlo a perlivé nápoje jako náhražku za vzrušení, „obchodní značky“ jako náhražku za sociální

identitu, a téměř všechno jako náhražku za sex, který sám o sobě nahrazuje v moderním životě tolik chybějící intimitu. Také můžeme vidět uctívání sportovních idolů jako náhražku za projevení své vlastní velikosti, zábavní parky jako náhražku za překonávání hranic, pornografii jako náhražku za sebelásku a přejídání jako náhražku za pocit spojení nebo pocit bytí v přítomnosti. To, co skutečně potřebujeme, je v životě, který nám současná společnost nabízí, téměř nedostupné. Vidíte, dokonce i to chování, které vypadá jako příklad sobeckosti, lze interpretovat jako snahu znovu získat naše vzájemně propojené bytí.

Jiný nevědecký náznak naší skutečné přirozenosti je možné vidět ještě v dalším očividném projevu chamtivosti: v ustavičné honbě za bohatstvím a mocí. Co si máme počít s faktem, že pro mnoho velmi bohatých lidí není žádné množství peněz dost? Ani žádné množství moci není sto uspokojit jejich ambice. Zdá se, že jejich touha sloužit obecnému dobru je přeměřovaná k nějaké náhražce a samozřejmě žádné množství náhražky se nemůže vyrovnat pravému zboží.

Zranění *oddělenosti*, bolest světa dopadá na každého z nás jiným způsobem a podle charakteru tohoto poranění na něj hledáme svůj lék. Soudit někoho za to, že to dělá, by bylo jako odsoudit dítě za to, že pláče. Odsoudit to, co chápeme jako sobecké, nenasytiné, egoistické nebo špatné chování, a snažit se to potlačit silou, aniž bychom se přitom věnovali skrytému zranění, je neúčinné: bolest si vždy najde jiný způsob, jak se projevit. Zde leží klíčové uvědomění spolubytí, které říká: „Kdybych byl tebou, dělal bych to tak, jako to děláš ty.“ Jsme jedno.

Nový *příběh lidí* je tedy *příběhem spolubytí*, příběhem znovu-sjednocení. Na osobní úrovni hlásá naši hlubokou vzájemnou závislost na ostatních bytostech, a to nejen kvůli přežití, ale i kvůli samotnému bytí. Je známo, že mé bytí znamená víc také pro tvé bytí.

Na kolektivní úrovni říká nový příběh totéž o roli lidstva na Zemi a o jeho vztahu k ostatní přírodě. Je to tento příběh, který nás sjednocuje napříč tolika oblastmi aktivismu a léčení. Čím víc na jeho základě jednáme, tím lépe jsme schopni tvořit svět, který odráží. Čím víc naše jednání vychází z *oddělenosti*, tím víc oddělenosti také bezmocně vytváříme.

Cynismus

Rád bych v této kapitole oslovil ty z vás, kteří cítíte, že principy spolubytí, jež, jak připouštím, zavánějí poněkud nabubřelou reklamou na New Age, ve vás něco vyvolaly. Vlastně mi dovoluňte, abych byl brutálně upřímný: výraz „nabubřelá reklama na New Age“ používám jen proto, abych vás ujistil, že jsem se touto věcí nenechal oklamat; že jsem na straně pragmatických realistů. Vidíte, v tomto posměchu se k vám přidávám.

Tohle je běžná taktika. Liberálové mají zvláštní zálibu v kritizování radikálnějších levičáků; praví ufologové se rozhodně vysmívají tvrzením o únosech; šikanované děcko se vrhne na někoho ještě slabšího. Děti, které jsou ve škole neoblíbené, se usilovně snaží, aby nebyly poskvrněny tím, že budou spojovány s dětmi, které jsou ještě neoblíbenější. Avšak tím, že tohle děláme, se pokoušíme vypůjčit si legitimitu právě od toho systému, v jehož svržení doufáme, a tak nepřímo posilujeme jeho platnost tím, že spojujeme naši vlastní legitimitu s tou jeho. Stejně chyby se dopouštíme, když se příliš spoléháme na akademický

nebo profesionální kredit našich spojenců při přesvědčování těch, kdo takové věci obdivují. Pokud se odvolávám na postavení doktora Ebena Alexandera jakožto profesora neurochirurgie ve snaze přivést vás k tomu, abyste uvěřili v mimotělní prožitky blízké smrti, pak tím zároveň tvrdím, že byste takovému statusu – spolu s celou strukturou akademické vědy, která jej obklopuje – měli obecně věřit.* Nicméně ti, kteří mají toto postavení a jsou součástí této akademické struktury, zpravidla Alexanderovo tvrzení odmítají. Odvolávání se na autoritu nebude než autoritu posilovat. Jaký vzkaz je zakódován ve větě: „Vidíte, tento profesor, tamten republikán, tento podnikatel, tenhle mainstreamový odborník se mnou souhlasí.“? Je o tom, že tito lidé mají to pravé schvalovací razítko, na rozdíl od těch outsiderů, hipíků a nikým nepověřených jedinců, kteří nic oficiálně nepublikovali. S pomocí této taktiky možná vyhraje bitvu, ale prohraje válku. Audre Lordeová to řekla dobře: Mistrovy nástroje nikdy jeho dům nezboří.

Podobná logika se týká utilitárně založených argumentů na obhajobu ekologie. Slyšeli jste někdy argumenty, že ochranu přírody musíme provádět kvůli ekonomické hodnotě „ekosystémových služeb“? Takové důvody jsou problematické, protože potvrzují právě tu domněnku, kterou potřebujeme zpochybnit, totiž, že bychom naše rozhodnutí měli obecně dělat na základě ekonomických výpočtů. Navíc tyto argumenty nejsou přesvědčivé. Jsi ekologem, protože jsi k tomu motivován všemi těmi penězi, které ušetříme? Samozřejmě, nikdo se z takového důvodu

* Zmiňuji zde knihu Ebena Alexandera *Proof of Heaven: A Neurosurgeon's Journey into the Afterlife*; česky: *Jaký je život po životě* (Fortuna Litera 2013).

ekologem nestane. Musíme apelovat na to, co se nás hluboce vnitřně dotýká: na lásku k naší krásné planetě.*

Proč, když toto všechno vím, mě to stále svádělo použít ten znevažující výraz „nabubřelá reklama na New Age“? Ve snaze zachovat si svou důvěryhodnost jsem popřel právě ty principy, které jsem vyjmenoval. Stejně jako ty, milý čtenáři, stále ještě obývám dva protikladné příběhy, starý a nový. Dokonce když vyprávím *příběh spolubytí*, jedna moje část zůstává ve světě oddělenosti. Nejsem nějaká osvícená bytost, která se vás snaží vést po cestě, kterou už sama prošla. To je také starý model zavánějící druhem duchovní hierarchie založené na lineární představě vývoje vědomí. V současné době přechodu je každý z nás průkopníkem jedinečné části území *sjednocení*. V souladu s tím s vámi musím sdílet i svou pochybnost a konflikt spolu se svým vhladem. Ony duchovní pravdy – a já cítím, že je pro mě velice choulostivé to říct – mě provokují také a troufám si tvrdit, že skoro tak, jako provokují ty nejpovudlivější obránce vědecké ortodoxie. Jediný rozdíl je v tom, že můj výsměch je obrácen dovnitř.

Není to jen o tom, že si přisvojují slovník skeptika, abych tím zmírnil nařčení z naivity. Co motivuje mého vnitřního cynika? Výše uvedené principy jsou děsivé, protože v nás podporují křehkou zranitelnou naději, která může být snadno rozdracena, tak jako tomu bylo již dříve tolikrát. Lidé se mě na přednáškách ptají:

* Neznamená to odmítnout myšlenku spojit ekonomické pobídky s ekologickým prospěchem. Zelené daně a podobná opatření jsou důležité způsoby, jak vnést do našeho ekonomického systému ekologické hodnoty. Mají však svá omezení; musíme pochopit, že žádná míra, žádná kvantita nemůže obsáhnout nekonečno. Když se pokoušíme zredukovat to nekonečně vzácné na číslo, má to za následek zrůdnosti. Například, když ohodnotíme ekosystémové služby deštného pralesa na 50 milionů dolarů, znamená to, že pokud jsme schopni vydělat 51 milionů dolarů tím, že prales pokácíme, měli bychom to udělat.

„Už v šedesátých letech jsme říkali podobné věci o přicházejícím novém věku, ale on nenastal. Namísto toho běh násilí a odcizování rychle pokračoval a dospěl do nových extrémů. Jak víme, že se to samé nestane i tentokrát?“ Zní to jako rozumná námitka. V této knize tvrdím, že šedesátá léta se od dnešní doby podstatně liší, nicméně moje tvrzení může být vyvráceno jiným tvrzením a to opět zpochybňováno opačným tvrzením. Pod tím vším se nachází cosi bolestivého, a dokud tato rána hnisá, žádný argument nebude pro cynika přesvědčivý.

Vzpomeňte si na to, až potkáte nepříjemného cynického kritika (ať už ve vás samých nebo venku). Pokud se přitom rozpomenete, že cynismus pochází ze zranění, můžete být schopni na něj odpovědět způsobem, který toto zranění osloví. Nedokážu vám však dopředu přesně říct, jak byste měli zareagovat. Tato moudrost pochází přímo ze soucitného naslouchání, ze schopnosti být v přítomnosti toho zranění. Možná existuje nějaký projev odpuštění nebo štědrosti, který vás přivolá a umožní vám to zranění léčit. Když k tomu dojde, intelektuální přesvědčení, která jsou ve skutečnosti jen projevy stavu bytí, se často spontánně změní. Přesvědčení, která byla kdysi tak přitažlivá, vás už neoslovují.

Posměch cynika pochází ze zranění způsobeného zničeným idealismem a zklamanými nadějemi. Na kulturní úrovni jsme ho přijali, když se věk Vodnáře proměnil ve věk Ronalda Reagana; a zrovna tak jsme si ho osvojili na individuální úrovni, když náš mladistvý idealismus, který věděl, že krásnější svět je možný, který věřil v náš vlastní individuální osud, v naši schopnost přispět světu něčím smysluplným, a který by se za žádných okolností nikdy nezaprodal, ustoupil v dospělosti odloženým snům a menším očekáváním, tak jako se to stalo našim rodičům. Cokoliv, co odhaluje toto zranění, v nás bude vyvolávat snahu ho bránit. Jednou takovou obranou

je cynismus, který všechny projevy sjednocení odmítá a vysmívá se jim jako pošetilým, naivním nebo iracionálním.

Cynik mylně pokládá svůj cynismus za realismus. Chce po nás, abychom vyřadili ony nadějně věci, které se dotýkají jeho zranění, a spokojili se s tím, co se shoduje s jeho nízkými očekáváními. Tohle, říká, je realistické. Ironií je, že je to ve skutečnosti cynismus, který je navíc nepraktický. Naivní člověk zkouší to, co cynik prohlašuje za nemožné, a někdy uspěje.

Pokud se domníváš, že „všechny ty řeči o jednotě jsou spoustou nesmyslů,“ pokud cítíš znechucení nebo opovržení, pak tě žádám, aby ses upřímně podíval, odkud to odmítání pochází. Nemohla by v tobě existovat osamělá, nesmělá část, která chce věřit? Bojíš se této části? Já vím, že já ano. Když jí dovolím růst, když dovolím, aby vedla můj život, pokud důvěřuji všem těm tvrzením nového příběhu, která jsem zmínil výše, otevírám se možnosti ohromného zklamání. Je to dokonale zranitelný stav, věřit, důvěřovat ve smysl, ve vedení a v to, že budu v pořádku. Lepší je zůstat cynický. Lepší je zůstat v bezpečí.

Pokud na tuto promluvu o jednotě nereaguješ cynicky, ale spíš s pocitem ospravedlňování, neznamená to, že v sobě neneseš stejné zranění jako cynik. Možná, že místo toho, aby ses zraněním zneklidňoval, tak jako to dělá cynik, ho prostě ignoruješ. Není tomu tak, že kdykoliv se ti vkrádá do mysli tato pochybnost, zmírníš její bolest tím, že si seženeš nejnovější knihu o andělském léčení, o kruzích v obilí nebo o reinkarnaci? Nedopouštíš se tím ale duchovního obcházení problému? Jeden ze způsobů, jak rozlišit, zda tvoje víra v jednotu a s ní spojená paradigmata v sobě neskrývá nevyлéčené zranění, spočívá v tom, zda v tobě výsměch skeptika nevzbuzuje rozhořčení či osobní obranu. Pokud ano, pak je ohroženo něco za hranicí pouhého názoru. Skeptik a věřící nejsou tolik rozdílní,

protože oba používají víru, aby skryli své zranění. Ať už se tedy cítíte pobouřeni mou zmínkou o UFO, nebo jste naopak rozhořčeni jejich doktrinářským odmítáním skeptiky, chci vás povzbudit, abyste se zamysleli, odkud tato emoce pramení. Chceme poznat, co je v nás skryto, abychom to znovu a znovu slepě neopakovali v tom, co tvoříme.

Děším se pomyslet, co by řekl vážný realista jako James Howard Kunstler, člověk, kterého obdivuji, kdyby tuto knihu četl. Na tom ale nezáleží – můj vnitřní kritik to dokáže udělat lépe než on: „Ty si představuješ, že nás zachrání nějaké ‚magické technologie vzájemného bytí‘?“ odfrkne s opovržením. „To je právě ten druh zbožného přání, který nás udržuje lhostejné a paralyzované. Zkrátka nejsi schopen čelit pravdě. Není žádné cesty ven. Situace je beznadějná. Pokud nenastane nějaký zázrak, kdy se zítra všichni probudí a najednou to pochopí, je lidstvo odsouzeno k zániku. Žvanění o ‚záměru‘ nebo ‚inteligenci‘ ve vesmíru, pro což neexistuje žádný vědecký důkaz, věci jen zhoršuje.“

Nicméně já jsem zjistil, že je to opačně, než říká můj vnitřní cynik. Zkáza a beznaděj je to, co je paralyzující, a naivní naděje je to, co mě inspiruje, abych se chopil činu. Obojí se může stát sebenaplňujícím se proroctvím. Co se stane, když miliony nebo miliardy lidí začnou jednat na základě *příběhu spolubytí*, ve kterém žádný čin není bezvýznamný? Svět se změní.

Stejně paralyzující je víra, že nějaká zločinná ďábelská klika řídí svět. Proč se snažit něco vytvářet, když smysluplná změna bude rozdracena vševidoucí ďábelskou mocí? Trochu jsem se těmito teoriemi zabýval, což mě přivádělo do velmi tíživého stavu, kdy jsem cítil, jako bych se dusil v rybníku plném melasy. Přesto o mě říkají, že jsem naivní a nepraktický, když tyto věci popírám. Kdybych tak jen otevřel oči a uviděl!

Nicméně tyto konspirační teorie vyslovují psychologickou pravdu. Vyjadřují pocit bezmoci a zlosti, prvotního rozhořčení z toho, že jsme vrženi do světa ovládaného institucemi a ideologiemi, které se vůči tomu, co lidstvu prospívá, staví nepřátelsky. Ta „zlá klika“ představuje také stinnou stránku nás samých, poháněnou touhou vládnout a řídit – nevyhnutelný následek odděleného „já“ ve lhostejném nebo nepřátelském vesmíru. Nekonečné úsilí dokázat konspirační teorie je určitým druhem protestu. Říká: „Prosím, věř mi. Takto by to být nemělo. Così strašného ovládlo svět.“ To něco je *příběh oddělenosti* a všechno to, co z něj vzniká.

Znamená to, že nový příběh představuje motivační lest, že je nástrojem pro naše oklamání, abychom jednali tak, jako by na tom, co děláme, záleželo? Posledním útočištěm pro mého vnitřního cynika je říct: „Domnívám se, že *příběh spolubytí* může znamenat užitečný způsob, jak lidi přimět k akci, ale není pravdivý.“ Byl bych jako ten kazatel, který lidi vyzývá ke zbožným činům, zatímco sám je tajně nevěřící. Pod tímto zvláštním cynismem nacházím opět bolest, mučivou osamělost, která požaduje *důkaz*, že *příběh spolubytí* je pravdivý. Důkaz, že život má smysl, že vesmír je inteligentní a že já jsem víc než mé oddělené „já“. Přeji si, abych se při volbě svého přesvědčení mohl opírat o důkazy. Ale nemohu. Který příběh je pravdivý, *oddělenost* nebo *spolubytí*? V této knize nabídnu svědectví, které odpovídá tomu druhému příběhu, ale nic z toho nebude představovat důkaz. Žádný důkaz nikdy není dostatečný. Vždy existuje nějaké alternativní vysvětlení: shoda okolností, podvod, zbožné přání atd. Při absenci přesvědčivých důkazů se budete muset rozhodovat na základě něčeho jiného, jako například: „Který příběh je nejvíc v souladu s tím, kým skutečně jsem a kým opravdu chci být?“ „Který příběh mi dává nejvíc radosti?“ „Ve kterém příběhu působím nejúčinněji jako hybatel změny?“ Učinit takové

rozhodnutí na základě něčeho jiného než důkazu a rozumu představuje již obrovský odklon od *příběhu oddělenosti* a jeho objektivního vesmíru.

Takže, klamu vás? Kdybych vám nový příběh nabízel z pozice utajované skepse, byl bych bezpochyby neschopným vypravěčem. Moje pokrytectví by se ukázalo v té či oné formě a celistvost příběhu by zničilo. Nelze říct, že jsem plně vstoupil do *příběhu spolubytí* a do naprosté víry a důvěry, jež v sobě zahrnuje. Kdepak! Naštěstí moje schopnost vyprávět tento příběh nezávisí jen na mé víře. Jsem obklopen mnoha a mnoha dalšími lidmi, kteří stejně nedokonale jako já věří stejnému příběhu. Společně se do něj hlouběji a hlouběji posouváme. Osvícení je skupinová činnost.

Šílenství

*Stal jsem se nepřičetným,
s dlouhými obdobími strašlivé přičetnosti.*

EDGAR ALLAN POE

Na rozdíl od doktríny cynika *příběh spolubytí* (jak uvidíme) není ve skutečnosti méně racionální nebo méně podložený důkazy než *příběh oddělenosti*. Rádi si myslíme, že svá přesvědčení zakládáme na faktech, ale mnohem častěji fakta upravujeme tak, aby odpovídala našim přesvědčením, deformujeme nebo vyřazujeme to, co nevyhovuje, vyhledáváme důkazy, které nám vyhovují, a obklopujeme se lidmi, kteří je s námi sdílejí. Když nás tato přesvědčení prostupují jako součást *příběhu lidí* a když jsou navíc svázaná se soukromým finančním zájmem a sociálním přijetím, je pro nás mnohem těžší přijmout cokoli radikálně odlišného.

Proto žít v novém příběhu může být někdy náročné a osamělé. Zejména peněžní systém není v souladu s *příběhem spolubytí*, namísto něhož prosazuje soutěžení, pocit nedostatku, odcizení od přírody, rozpad společenství a nekonečné jednostranné vykořisťování planety. Pokud vaše práce, kterou v životě vykonáváte, nepřispívá k přeměně přírody na výrobky a vztahů na služby, můžete často zjistit, že tímto způsobem se mnoho peněz vydělat nedá. Existují samozřejmě výjimky – poruchy v systému, stejně jako

váhavé pokusy dobročinných lidí a organizací použít část svých peněz v duchu daru – nicméně obecně dnes peníze nejsou v souladu s krásnějším světem, o kterém naše srdce vědí, že je možný.

Obdobně ani žádný z našich systémů sociálního postavení, vzdělávání nebo hlavních příběhů, není prezentován v médiích. Zatímco jsme ponořeni do toho, co někteří nazývají „konsenzuální realitou“, je zpochybňováno samo duševní zdraví člověka proto, že principům spolubytí věří. Je nám sice dovoleno se těmito principy zabývat jako určitým druhem duchovní filosofie, ale když se na jejich základě začneme rozhodovat, když je začneme být jen z deseti procent žít, lidé začnou zpochybňovat naše duševní zdraví. A možná, že ho dokonce začneme zpochybňovat sami. Spolu s nedůvěrou v sebe přichází hluboký pocit odcizení. Zrovna dnes ráno jsem zaslechl kratičký útržek zprávy o imigrační reformě. V mysli se mi vynořil obraz obrovského politického aparátu – ploty, kontroly, průkazy totožnosti, administrativa, výslechy, hranice, bezpečnostní zóny a oficiální „status“ – a já si pomyslel: „Počkejte chvílku, není jasné, že Země patří každému a nikomu a že by žádné hranice neměly existovat? Není to pokrytecké učinit skrze ekonomiku a politiku někde život k nežítí a pak lidem bránit, aby to místo opustili?“ Ony dvě strany této debaty tento náhled ani nezmiňují, protože leží daleko za hranicemi uznávaného názoru. To samé platí prakticky o každé záležitosti veřejné diskuze. Není to šílené myslet si, že mám pravdu a všichni ostatní se mýlí?

Pokud je duševní zdraví sociálně vytvořenou kategorií, která slouží k udržování vládnoucího příběhu a mocenských struktur, pak to svým způsobem šílené je. Je-li tomu tak, nastal čas stát se šílenými společně! Je čas narušit stávající konsenzuální realitu.

Lidské bytosti jsou sociálními zvířaty a je nerealistické a nebezpečné, když člověk nese alternativní příběh sám. Udělejme zde pauzu pro chvíli pokory. Před několika lety jsem se seznámil

s mužem, kterému budu říkat Frank. Byl vysoce vzdělaný, s víc než jen zběžnou znalostí několika vědních oborů, nicméně jeho celoživotní prací, kterou trávil osm či deset hodin denně, bylo vystřihování slov z časopisů a obalů na výrobky. Z těchto klíčových slov sestavoval rozsáhlou všezahrnující konspirační teorii. Věřil, že přeskupováním slov za pomoci nůžek a lepidla by mohl rozvrátit spiknutí a změnit realitu v zájmu všech bytostí.

Frank přinášel na světlo ty nejvíc fascinující spojitosti. Krabice s cereáliemi může mít třeba na přední straně napsáno „General Mills“. Slovo „Mill“ (Mlýn) obsahuje „mil“, což je zkratka pro „military“ (vojenský), a podívejme, text na zadní straně krabice obsahuje věty o devatenácti a třinácti slovech v tomto pořadí. Tím se dostáváme k číslu 1913, což je rok, kdy byla založena Americká Centrální Banka. Aha! Vzorec se začíná vynořovat. Tento příklad stěží naznačuje spleť komplexnosti Frankových teorií, které spojují dohromady obaly výrobků, loga, numerologii a mnoho dalších věcí.

Všichni si mysleli, že je Frank vyšinutý, ale já jsem se vážně zamyslel: „Jak se od něj vlastně liším?“ Vypadá to jako triviální otázka, nicméně zjistil jsem, že je plodná. My oba, Frank i já, prosazujeme nějaké vysvětlení pro fungování světa, které vážně narušuje konsenzuální obraz reality. Oba přeskupujeme slova vytažená ze stávajícího jazykového a pojmového substrátu a doufáme, že tím změním realitu. Oba jsme mnoha lidmi pokládáni za nenormální, a proto musíme trvale zůstat bez velké finanční podpory nebo sociálního uznání (v té době jsem byl na dně a neznámý tak jako on).

Někdy svůj mozek dráždím myšlenkou, že ten chlápek Frank má možná skutečně pravdu; že je tím největším a nejodvážnějším géniem v historii, který pracuje na magicko-symbolické úrovni, aby zachránil svět. Možná, že kdybych si dal ten čas a ponořil se do jeho práce, uviděl bych to také.

Nepřejete si někdy, aby si vaši přátelé a příbuzní prostě našli čas na přečtení té a té knihy, na zhlédnutí toho a toho dokumentu, aby díky tomu otevřeli svou mysl a přestali tak ukvapeně zavrňovat váš pohled na svět? Jen kdyby se na to podívali, pak by to pochopili!

S Frankem už ve spojení nejsem, ale nepochybuji o tom, že ve své obskurní práci pokračuje dodnes. Většina z nás tento druh odvahy nemá. Jsme sociálními zvířaty a potřebujeme aspoň trochu uznání. Nemůžeme zůstat v anomálním příběhu sami; tváří tvář celé společnosti, která nás táhne do *příběhu oddělenosti*, potřebujeme spojence. Tato kniha je míněna jako takový spojenec. Doufám, že probudí nebo posílí vaše pochopení, že nejste vůbec blázniví, a že pokud je něco bláznivého, je to svět, který zešlel.

Možná si říkáte, že kážu sboru již obrácených. Ano. Ale sám jako člen tohoto sboru jsem vděčný za ty skvělé kazatele, jejichž slova mě zde udržela, která udržela mou víru. Bez nich bych už dávno odešel a našel si práci v promazávání kol onoho *stroje, který ničí svět*. Proto jsou konference, retreaty a komunity pro alternativní kulturu tak důležité. Udržujeme se navzájem v nových přesvědčeních. „Ano, vidím to také. Nejsi blázen.“ My, tento sbor, se sdružujeme a společně se učíme zpívat.

S tím, jak se věci rozpadají a starý příběh propouští své otroky do prostoru mezi příběhy, krásná hudba našeho sboru je bude lákat a oni se k nám v našem zpěvu připojí. Děláme důležitou práci, nejprve o samotě a pak v malých okrajových skupinách. Nastal čas, aby nový *příběh lidí* opustil inkubátor. Když se věci rozpadají, pak se to, co se jevílo jako beznadějně radikální, stává projevem zdravého rozumu.

Síla

Stav spolubytí je zranitelným stavem; je to zranitelnost naivního altruisty, důvěřujícího milence, toho, kdo se rád o vše dělí, aniž by se chránil. Aby člověk mohl do takového stavu vstoupit, musí opustit zdánlivé bezpečí života založeného na kontrole a chráněného zdmi cynismu, posuzování a obviňování. Co když dávám a nedostávám? Co když jsem se rozhodl věřit v nějaký větší smysl a jsem pošetilý? Co když je vesmír přece jen neosobní směsicí sil? Co když se otevřu a svět mi ublíží? Tyto obavy zaručují, že do nového příběhu obvykle nikdo nevstoupí, dokud se ten starý nezačne rozpadat. Není to něco, čeho dosahujeme; je to něco, do čeho se rodíme.

Totéž vzájemně propojené bytí, které nás dělá tak nesmírně zranitelnými, nás zároveň dělá obrovsky silnými. Pamatujte na to! Zranitelnost a síla jdou vskutku ruku v ruce, protože jen když uvolníme ochranu našeho odděleného „já“, můžeme začít čerpat ze síly přesahující jeho chápání. Pouze tehdy můžeme uskutečnit věci, které jsou pro oddělené „já“ nemožné. Jinak řečeno, stáváme se schopni něčeho, o čemž ani nevíme, jak to „uskutečnit“.

Přivodit, aby se něco stalo, znamená použít nějaký druh nátlaku. Mohu vás například požádat, abyste mi dali peníze, ale jak bych vás k tomu mohl *přimět*? Dobrá, pokud jste slabí, mohl bych fyzicky vaši ruku vzít a zasunout ji do vaší peněženky. Nebo bych mohl k vaší hlavě přiložit zbraň – jakékoli ohrožení vašeho přežití představuje také formu síly, formu nátlaku. Ohrožení života může být zcela nenápadné. Například právní moc se v zásadě vzato opírá o fyzickou sílu: pokud ignorujete nařízení soudu, dříve či později se ve vašem domě objeví člověk s pouty a zbraní. Podobně se ekonomická moc opírá o spojení peněz s pohodlím, bezpečím a přežitím.

Pak existuje psychologická moc, což je pojem, který je víc než pouhou metaforou. Odkazuje na využívání motivací vázaných na základní pocit bezpečí, zejména touhy být přijímán skupinou a rodičem. Náš výcvik v používání psychologické síly začíná v dětství s podmíněným uznáním i odmítáním ze strany rodiče, což je asi spojeno s nejhlubším strachem kteréhokoli savčího mláděte – strachem z opuštění matkou. Savčí mládě, které je ponecháno příliš dlouho o samotě, bude žalostně volat svou matku, čímž přiláká každého dravce, který je v doslechu – toto riziko je pro něj lepší než jistá smrt způsobená jeho oddělením od kojící matky. Vyvolat takovýto smrtelný strach je jako přiložit zbraň k hlavě. Mnoho moderních rodičovských postupů tohoto strachu využívá; například v podobě obviňování: „Jak jsi mohl?“ „Co se to s tebou děje?“ „Na co jsi myslel?“ nebo v podobě možná dokonce ještě destruktivnějších manipulativních pochvaly, která říká: „Přijímám tě jen tehdy, když děláš to, co schvaluji.“ Učíme se být „hodným chlapcem“ nebo „hodným děvčetem“, přičemž slovo „hodný“ zde znamená, že tě máma nebo táta přijímá. Odmítnutí nakonec časem vnitřně přijmeme jako sebenepřijetí – jako vinu a stud – a podmíněné přijetí přijmeme za vlastní jako podmíněné sebenepřijetí. Poskytnout si toto

přijetí pocítujeme jako hluboce uspokojivé; odepřít si je vnímáme jako velmi nepřijemné. Tento pocit uspokojení je jádrem toho, co skutečně míníme slovem „hodný“. Stojí to za prozkoumání – opakuj si pro sebe: „Jsem hodný. Hodný chlapec. Jsem hodný člověk. Někteří lidé jsou špatní, ale já ne – já jsem dobrý člověk.“ Pokud tato slova myslíte vážně, můžete objevit, že v uspokojení, které vyvolávají, je cosi hluboce dětinského.

Podmíněné sebezpřijetí a podmíněné sebeodmítání představují mocné mechanismy sebekontroly: použití psychologického nátlaku na sebe sama. Jsme jimi hluboce formováni; je to asi to nejpodstatnější z toho, co budu nazývat „návyky oddělenosti“. Takto podmíněni jsme zároveň velmi bezbranní vůči jakékoli postavě autority nebo jakékoli vládě, která může převzít roli rodiče: onoho rozhodčího mezi dobrým a špatným, toho, kdo nám poskytuje nebo odpírá uznání.

Stejný způsob podmiňování ovlivňuje také naše snahy změnit ostatní lidi a svět. Vyvoláváme vinu pomocí sloganů jako: „Jsi součástí problému nebo součástí řešení?“ Prohlašujeme spoluvinu jednoho každého z nás na imperialistickém drancování západní civilizace, na ekocidě, na zločinu proti kultuře i genocidě. Snažíme se manipulovat ješitností lidí a doufáme, že tím jejich činy změním: pokud uděláš to a to, jsi dobrý člověk.

Obvykle uplatňujeme nátlak i na politiky a korporace. Může to být výhrůžka veřejnou potupou, nebo naopak motivace veřejným uznáním a pozitivním dojmem. Může to být hrozba soudem nebo kampaň za politikovo odvolání. Může to být finanční hrozba, nebo motivační pobídka. „Zapoj se do ekologicky zodpovědných praktik, protože to ve výsledku vylepší tvé celkové skóre.“

Jaký světonázor a jaký příběh posilujeme, když používáme tyto taktiky? Je to pohled na svět, ve kterém se věci dějí jen za použití

nátlaku. Tyto taktiky, zdá se, říkají: „Znám tě. Jsi bezohledným rozmnožovatelem svého racionálního nebo genetického soukromého zájmu.“ Když tohle předpokládáme, pokoušíme se využít tohoto soukromého zájmu. Děláme to jiným lidem a děláme to sami sobě.

Nic z toho neznamená, že bychom měli odmítat uznání a nesouhlas nebo se snažit osvobodit od vlivu názorů ostatních lidí. Jakožto vzájemně propojeným bytostem nám svět zpátky zrcadlí to, co do něj vkládáme. Není nic špatného, když oslavujeme odvážná rozhodnutí, která se nás dotýkají, nebo když vyjadřujeme vztek či lítost nad škodlivými rozhodnutími. Když je však toto jednání používáno s manipulativním záměrem, pak vychází z mocenského pohledu na svět.

Obvyklé používání různých druhů nátlaku má své hluboké kořeny. V rámci vědeckého paradigmatu, které, ač zastaralé, stále ještě utváří náš současný pohled na praktičnost, se ve vesmíru nikdy nic nezmění, pokud na něj není působeno nějakou silou. Moc nad fyzickou realitou je pak poskytnuta tomu, kdo je schopen shromáždit nejvíc síly a kdo má nejuplněnější a nejpřesnější informace o tom, kde tuto sílu uplatnit. Právě z tohoto důvodu jsou ti, kteří dychtí po moci, často posedlí kontrolováním toku informací.

Ve vesmíru, který postrádá inteligenci nebo vlastní vůli, se věci nikdy „nedějí jen tak“; dějí se pouze tehdy, pokud nějaké příčiny způsobí, aby nastaly, a „příčina“ zde znamená sílu. Z tohoto vesmíru si musíme brát, v jeho rámci musíme kontrolovat a promítat na něj naše vlastní plány a používat k tomu víc a víc síly s čím dál větší přesností, abychom se nakonec stali karteziánskými pány a vlastníky přírody.

Jste schopni si povšimnout, jak moc slovo „praktický“ do našeho vědomí podloudně podsouvá způsob myšlení, který je základem drancování naší civilizace?

Nedomníváte se, že fungováním v rámci systémů přesvědčení *věku oddělenosti* nemůžeme vytvořit nic jiného než oddělenost?

Kontrola plodí potřebu ještě větší kontroly. Takže když ošetřujeme půdu těžkými pesticidy, objeví se superplevele a superškůdci, kteří vyžadují nové a ještě silnější dávky pesticidů. Když někdo drží dietu a snaží se kontrolovat své nutkání jíst, v určité chvíli tato potlačovaná touha exploduje ven jako nestřídmost, jež podněcuje další snahy o sebekontrolu. A když jsou lidské bytosti uzavřeny, kontrolovány, pokud je jejich život plánován, přesně stanoven, zařazen nebo jsou k něčemu nuceny, bouří se všemi možnými způsoby, někdy i iracionálními nebo dokonce násilnými. Aha, pomyslíme si, tyto lidi musíme kontrolovat. A tak jako u závislosti, tyto vystupňované pokusy o kontrolu nakonec vyčerpají všechny dostupné zdroje, ať už osobní, sociální nebo planetární. Výsledkem je krize, kterou technologie založené na ovládnání mohou pouze odložit, ale nikdy ji nedokážou vyřešit. A každý odklad jen dál vyčerpává zdroje, které jsou stále ještě k dispozici.

Je zřejmé, že „praktické“ nefunguje tak dobře jako dřív. Nejen proto, že to, co bylo kdysi praktické, už pro naši potřebu nepostačuje, ale také proto, že je stále víc bezmocné ve své vlastní doméně: praktické už zkrátka není praktické. Ať se nám to líbí, nebo ne, rodíme se do nového světa.

Tato kniha je výzvou, abychom se vzdali myšlení založeného na kontrole a ovládnání, a díky tomu mohli dosáhnout věcí, které daleko překonávají schopnost naší síly. Je to pozvání do radikálně odlišného chápání příčiny a následku, a tudíž do radikálně odlišné představy toho, co je praktické. Když podle toho jednáme, pak se těm, kteří fungují v rámci starých paradigmat, jeví naše rozhodnutí často jako bláznivá: naivní, nepraktická a nezodpovědná. Samozřejmě se takto jeví také té části nás samých – a já věřím, že žije

právě tolik ve vás jako ve mně – která dosud obývá ten starý příběh. Snadno rozpoznáte její hlas, který je kritický, pomlouvačný, pochybující, urážlivý. Chce po nás, abychom zůstali malí a ochraňovaní v bezpečí našich malých kontrolovaných bublin. Mým záměrem zde není nutit vás, abyste bojovali s tímto hlasem nebo se ho zbavili; už tím, že jednoduše rozpoznáte, čím je, se začíná jeho moc vytrácet.

Z toho, co jsem právě napsal, však nijak nevyplývá, že bychom nikdy neměli používat sílu nebo že bychom měli opustit všechny formy kulturní integrace, které závisejí na získání souhlasu rodičů, starších lidí a celé skupiny. Ty budou vždy důležitou součástí lidského dramatu. Nicméně naše hluboké ideologie nás zaslepily vůči dalším způsobům, jak můžeme iniciovat změnu. Tato kniha bude zkoumat návrat síly (a rozumu, lineárního myšlení atd.) do její vlastní sféry působnosti.

Věda

Naše představa toho, co je „praktické“, v sobě skrývá past. „Praktické“ má v sobě zakódované zákony příčiny a následku, které nám předal starý svět, a podle těchto zákonů nic z toho, co děláme, nemůže být dost na to, abychom mohli vytvořit krásnější svět nebo i jen výrazně zmírnili hrůzy tohoto světa. Ty krize jsou příliš velké, vládnoucí skupiny příliš mocné a ty jsi jen jeden nepatrný jedinec. Pokud i ti nejmocnější v rámci našeho systému, prezidenti a výkonní ředitelé se cítí být vydáni na milost a nemilost silám větším, než jsou oni sami, omezování svými rolemi a popisy práce, oč bezmocnější jsme my.

Není se co divit, že tolik aktivistů dříve či později dospěje k tomu, že se potýká s beznadějí. Možná by řekli: „Když jsem byl mladý a plný ideálů, vydával jsem na řešení problémů neomezené množství energie, ale nakonec jsem si uvědomil, jak velké ty problémy jsou a jak silný je odpor ke změně. Nic z toho, co dokážu udělat, nemůže být nejspíš dostatečné.“ Jinými slovy, oni vyzkoušeli a vyčerpali všechno v kategorii praktického.

Stojíme tedy před otázkou, co máme dělat, když z celkového pohledu nic z toho, co je považováno za praktické, není praktické.